













# Բ Ե Ր Ա Ց Ի Պ Ա Ր Ո Ն Ի Մ Ը

## Օ Ր Ա Գ Ի Բ Ը

ԳԼԱՌՈՍ ԵՆԱՄԱՆԵՐԸ

### ԲԱՆՔԱՆՈՒՄ ԾԱԿԸ

(ՈՂԻՆԵՐԳԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

Դիտել՝ Ի՞նչ կը նշանակէ բանդա-  
նին մը ծակիլը:

Ասանկեղ օր իմ բանձարուն ծա-  
կած էր:

Զարթանալու ուղիւ կայ անշուշտ  
ասոր մէջ, քանի որ ամէն մարդու  
բանձարուն ալ կրնայ ծակիլ, ինչպէս  
իմ, նոյնպէս, Դիտել իրենի տնո-  
րէնիլը, ինչպէս նաև Մ. Պարսաճանին  
բանձարունը:

Սակայն ինչ որ զարթանալի էր,  
ապշտեղծէր ևս արարաբիւլի՝ ա՛յն էր  
թէ բանձարուն ճիշդ և ճիշդ... մէկ  
հատ էր, ինչ որ ամէն մարդու գլխուն  
չի կրնար գալ:

Երեք ամիսէ ի վեր արդէն բան-  
ձարունս սուսած էր նրա արարաբիւլը, սա-  
կայն ես մերժած էի զայն:

Դիտեցած ըլլաւ, ես ալ կը լինե-  
նամ կոր, կը կրկնէր սիրելի բանձար-  
ուն՝ որ երեւոյ տարի ամենայն հաւա-  
տարութեամբ առաւուր իրիկուն ինձի  
ծառայելի վերջ՝ Աղջ. Հիւանդանոցի  
սիկառի թուղթին նման բարակցած էր  
ալ:

Ինչո՞ք ո՛չ կաշիէ էր չիտում, ո՛չ  
թիթիւղէ, ո՛չ ալ երկաթէ և հակառակ  
ասանկ քորով գործադիր, դուրսու-  
րոտ խնամքներու, բանձարուն կ'եր-  
գէր Պ. Դուրեանին հետ:

Ի՛նչ, Թաք բարեւոյ (Թաք՝ և արեւ...)

Աւ, ինչպէս որ մարդիկ չեն կրնա-  
ր իրենց հաստարիւմ և արտակից ծառա-  
ներէն զատուի, ես ալ չէի կրնար բաժ-  
նուի պաշտել բանձարունէս, որ սի-  
րային յաղթանակներու լուռ հանդի-  
սառանքի եղած և սիրտու գաղտ-  
նիքներուն մեծ մասին ալ տեղեկ էր:  
Թէեւ հակառակ իր բոլոր այս առաւե-  
րութիւններուն՝ «Ես կ'իմայն»  
Հիւանդանոցէն չէր հաշտուր ընդունիլ իր  
պարկին մէջ զայն, որ սակայն՝ ապա-  
գալուս՝ միլիոններ պիտի տուէր իր, իր  
բանձարունը մեծաւոր անձի մը և թեան  
գարանները զայն իրենց մէջ ունենալու  
համար միլիոններ պիտի տուէր իր, (է-  
րաւ սիրտի անկիւններէն, չէ՛)

Ի գործը անկիւն և անհամար կար-  
կաններ կը փակցնէր տակը, սակայն  
կարկանները... որոնք իրենց կար-  
գին անմահ չէն, — անոնք ալ կը մա-  
չէին:

— Թո՛ղ տուր որ ալ երբեք խոս-  
նոցի ճուրջ ըլլամ, կը հեծնէր բանձար-  
ունս՝ որ ալ Պիժ-Բաղարի երթալու և  
բաղարին վաղ էր եկած:

Բանձարունս քոյ տուլու գաղափար  
ըղով կը հանէր սիրտու և սրտած էի այս  
բանձարունիս հետ ծիլի, ծաղկի ու ծե-  
րանալ, երբ անցնալ օր...

Անցեալ օր, սիրելի բանձարուն՝  
հակառակ իրեն հետ ա՛յնպիսի նազի-  
կութեամբ ու կենցաղադրութեամբ  
վարուեալ, — անպիտան՝ — նստած  
միջոցի ամենախոշոր կողմերէն ը-  
րաւ:

«Ճա՛ռ ու՛ր» մը ըսաւ բանձարունիս  
նստանակին:

Վ՛այ գլխուս հծծեցի լաւագին,  
գլխուս եկածը գուշակելով:

Իրո՞ք, բանձարունս ալ համբերու-  
թիւն կորսնցնելով՝ պատուած էր վերջ-  
նակաւորէն ու... անկարկանակիւնէն:

Օ՛ր ցաւ, օ՛ր ցաւ: Ես անհամարութիւն, օ՛ր օ՛ր  
գործադրութիւն...

Եթէ իմ տեղը ըլլայիք, ի՛նչ պիտի  
ընէիք:

Բանձարունս, փոխանակ ա՛յնպիսի  
վարամտեմբ արձակելու, չիտակ դե-  
ռակ Պ. Երաւոյ Միլիոններուն (Բե-  
րա, Կալաթա-Միլիոն) պիտի եր-  
թայիք, և հարկի դուշը ցնծալով՝  
նոր բանձարուն մը պիտի առնէի:

Զեքի համար չա՛տ կարելի եղածը  
չատ անկարելի էր սակայն ինձի հա-  
մար:

Բեքի՞  
Որովհետեւ նոյն օրը գրպանս փո-  
խանակ հարկի դրուելի, ճի՛րք հարկի  
փարս կար և միշտն հիմա թէեւ լըս-  
ուած է որ հարկի փարսով աշխար-  
հին չլրանէ կ'ըլլայ, սակայն երբեք  
լուսած չէ որ հարկի փարսով նոր  
բանձարուն մը կը գնուի:

Աւ անա այս կիրպիլ՝ ճի՛րք չարաթ  
մը ծակ բանձարունով, պատեցայ:

Շարաթ մը ամբողջ — ո՛ր Աստուած  
իմ:

Թէ ինչէր քայնց այս ծակ բանձար-  
ունս, մէյ մը Աստուած դիտէ, մէյ մը  
եւ, մէյ մըն ալ ամէն անոնք որոնք  
ծակ բանձարունով պտտած են:

Եթէ այդ միջոցները մեռած ըլլային,  
հակառակ գործած բոլոր խոշոր մու-  
րաբերուս չիտակ արքայութիւն պիտի  
չուէի՝ մեղքերուս ամբողջական քա-  
ւութիւնը լրացուցած համարուելով ին-  
չորհիւ ծակ բանձարունիս:

Ո՛հ, բոլոր չարաթ մը՝ բանձարունիս  
ծակը քիթիս առջեւէն լապտերով մը  
կախուած էր կարծես:

Քայլած ատենս՝ բանձարունիս ծակը  
կը տեսնէի, գնացած միջոցիս՝ բանձար-  
ունիս ծակը կ'երագէի, խոսած ատենս  
բանձարունիս ծակը կ'իմայն միաց, ծա-  
ղիկ պարուն՝ պնակիս մէջ բանձար-  
ունիս ծակը կը նշմարէի...

Մ' տարտարտային տառապանք:  
Ճամբան քայլած միջոցիս՝ Բեյ-Ռուֆ  
պարեւու պէս պարտադրուած էի  
կուրծքս և փորս գէղիս առաջ անկը՝  
որպէս զի նաեւ իսկ ետեւի կողմը բան-  
ձարունիս ծակը ծածկէր: Նաեւքս ալ  
զոնէ երկայն ըլլար:

Բարեկամներէս մէկը երբ թաթիկս սե-  
նուով հարցնէր.  
— Ինտո՛ր էք, սիրելիս:  
Ներսիդիէն ձայն մը կը դրդէր զիս  
սապէս պատասխանելու:

— Բանձարունս ծակ է, սիրելիս,  
Սանդուխտ մը կամ դատիկի մը  
եղած միջոցիս՝ աչքս ետեւի կողմը, որպէս  
զի մի գուցէ կոնակէս մէկը զար և  
բանձարունիս ծակը տեսնէի:

Տիկին մը ժպտը նշմարելուս, ա-  
ռաջին մտածումս սա կ'ըլլար.  
— Վ՛այ չուրհանդիսի, բանձարունիս  
ծակին վրայ կը խնայէ կոր:

Աւ մէկ ձեռքս միշտ ետեւս դրած՝  
հինգ մատուրներուս չուքին տակ կը  
շնայի ծածկել այդ ծակը՝ որ մա-  
նան պաղ քորիկներէն թաթիկ կուտար  
ինձի:

Գիշերը կը գառանդէի և դառնացած  
ատենի կը մրմնջէի:  
— Բանձարունիս ծակս, բանձարունիս  
ծակս...

Գրականութեան մասին ոգեւորուած  
եռանդով մը ճառած միջոցիս՝ բան-  
ձարունիս ծակը կ'իմայն յանգարծ միտքս  
և պա՛ղ պա՛ղ ջուր մը կը թափուէր  
գլխուս վրայէն:

Երբ հիացողներէս ոմանք կ'ընկա-  
րաբար կամ անկեղծօրէն քննէին.  
— Շիտակը, տաղանդաւոր աղայ  
էք...

Անոնք փախած մը կը զգայի պա-  
տասխանելու:  
— Այո՛, տաղանդաւոր եմ, բայց  
բանձարունս ծակ է:

Ամբողջ աշխարհ իր անսահման հո-  
րիզոններուն վրայ ինձի համար սա-  
նահափաղուած էր բանձարունիս ծակին  
մէջ, և կը զարմանաւ թէ ինտո՛ր հի-  
ւանդ չպարկեցայ:

Կնո՛ր մը հանդէպ հիացողական եր-  
կու բառ արտասանել կամ սիրոյ փոք-  
րիկ յայտարարութիւն մը ընել անկա-  
րելի դարձած էր ալ ինձի, որքան քան  
զարմանալով ծակին պատճառաւ, որ ա-  
կանցէս վար կը փոխարէ հակառակ ա-  
կանցիս ծակէն բաւական հեռու գրա-  
նուէրուն:

— Նայն նոր բանձարուն մը ա՛ւ, և  
յետոյ կիններու դարպասէ՛:  
Անգուցէ հոյն ալ ատեն ատեն ինձի  
աւելի կը զգացնէր բանձարունիս ծակ  
ըլլալը, երբ՝ ամէն անգամ փխլուս՝  
բանձարունիս նորատեսիլ պատուհանէն  
նայն կը մտնէր՝ անտանիկի գուրսն-  
սիւնի մը երկարակողմ զիս:

Ո՛չ խոսելու և ո՛չ ուտելու անորո-  
շակ մնացած էր ըսկս, և գզալորէն  
սկսած էի նիւարնալ:

Նախանձի անհուն անկանդով մը  
կը նայէի ուղիներուն նոր բանձարուն-  
ներուն և ինչիկներուն երանք՝ կուտայի  
անոնց, որոնք իրենց բանձարունին վրայ  
ծակ մը չուէին:

Աւ անմահ վերադիւն տողը այլա-  
կարելով կը մրմնջէի...  
«Վ՛ա՛ւ երանքի մէ՛ն ցո՛ր ապիտան  
ունցողապ, գիւրեման ցնե՛ր քի՛ գիւր-  
ցնե՛ն»

Բայց քայնելու ամբողջ սա չէ՛ ե-  
ղեր, և վերջին պարսպամբ մը եկաւ բո-  
լոր տառապանքներու պատկեր:  
Բանձարունս ծակ եղած չըմանին մէջ՝  
բաղանդակ գերազոյն հոգս ու զգու-  
շութիւն մը ամենեւին չմոխր ու չխա-  
նալ:

Նարին, որպէս զի մի՛ գուցէ գաղտ-  
նիքս երեսուն ելլէ և կամ պատուած  
տեղին ծառայը աւելի խոշորայն:

Աւ, չիփոխակ, դամբ մը նման և  
կամ՝ եթէ կ'ուզէք՝ աւելի կ'օրէի մը  
պէս կը քաշէի, առանց երբեք ծռելու:  
Կրնաք վստահ ըլլալ թէ՛ այն ա-  
տենները եթէ ինչ մարմնամարդի պըղ-  
տիկ փորձ մը խնդրած ըլլայիք, ցա-  
ր ի սիրտ չպիտի կարենայի ձեր հրամանին  
հնազանդիլ:

Ուրի վրայ կը ճաշէի, ուրի վրայ  
կը խմէի, ուրի վրայ կը խօսէի, և  
եթէ հարկ ըլլար՝ կաթնալաւանով ձիւ-  
րուն նման ոտքի վրայ ալ պիտի քնա-  
նայի, բանձարունս ո՛ւր և վստահ չէր  
պահելու համար:

Ինչո՞ք անգամներ չուէի, —  
պիտի հարցնէի:  
Ի՛նչպէս չէ՛:  
Քանի՛ քանի՛ անգամներ Միլիոն Բե-  
սէնեանին ղեկնցի, խնդրելով որ նայն  
բանձարունս պարտադրէր, բայց մե-  
ծեց՝ անգուցէ:

Այս դժուար ու ցաւալի կացու-  
թեան մէջ էի, երբ կ'ուզէի որ ճառ-  
բան հանդիպիմ նախկին բարեկա-  
մունհիւրէս մէկուն, — հրաման էր,  
առի՛կըս մը, — որուն պատահական  
սկզբն էի ուսումս՝ ինչպէս սովորու-  
թիւն է:

Օ, պոփո՛ւս պիտի, ձայնից նոր-  
նալի տիկինը՝ ժպտալին խոնարհու-  
թիւն մը ընկղով:

Իմ կարգին ժպտեցայ, բայց չհա-  
մարձակեցայ փոխադարձ խոնարհութիւն  
մը ընել... բանձարունիս ծակը լինելով,  
— Այս ո՛րչափ հպարտութիւն, ըսաւ  
հանած վարած աղիկը, արդեօք կոտ  
լոն քեզի՞ եկաւ:

— Այո, կեօ լոտո՛ւ:  
— Խոնարհութիւն մը չընե՛ս ինձի:  
— Զեմ կրնար:  
— Զեմ վրիճարի...  
— Քա՛ւ լիցի, չեմ կրնար, որովհե-  
տե՛ս... մէջքի ցաւ ունիմ:

— Պարտաւոր եղի, ատիկա ուրիշին  
հասկցո՛ւր: Ինչո՞ք ինձի խոնարհութիւն  
պիտի բնեւ թէ ոչ:

— Մի՛ գործադրար:  
— Ուրի՛նս սո՛ չանարս վերցո՛ւր,  
հրամայեց անպիտանը՝ ձեռքի բերի-  
լիւր դեմակ ձգելով:

— Սակայն, ապե՛ւ...  
— Վերցո՛ւր...  
— Սակայն, հոգի՛ս...  
— Վերցո՛ւր՝ կ'ըսեմ կոր:  
— Զեմ կրնար վերցնել:  
— Զե՛ն հիմա փողոցին մէջտեղը  
Չիլոքի կը բռնեն:

Սիրտս բարակուեալ և աչուքներս  
միջագնաց՝ բարեկամութիւն բերելիւր  
միջոցին համար. որ զիս... Ինչի-  
նիւր ըրաւ:

... Աւ կատարուեցաւ ինչ որ գոր-  
ուած էր վերջ՝ ճակատագրիս տեղ-  
րակներուն մէջ:

Բանձարունս՝ անցին հոգիվար՝ սուր  
ու դասն ճի՛ մը արձակել, — ճա՛ւս  
ա՛ռք մը ըրաւ — և մէկ ծալին մինչեւ  
միւրը բացուեցաւ:

Անթա՛ւս մեռա՛յ. — Ո՛չ դժբաղդա-  
բար, մարդ բանձարունի մը համար չի  
մեռնիր:

Հանած վարած աղիկը կը մարէր  
խնդալէն:  
— Բանձարունիք քարաշէտ ըլլալը  
չլռէիք, հարցուց գարշիկը՝ բրեքիլ-  
ներուն մէջէն, նորէն իմ գլխուս ան-  
վարտին եւ ողբէր:

— Բառատո՛ն Տիկին, բոլորեցի՞՝  
վարտեց ցուցնելով, անվարտի չեմ:  
ԲԱՐՅԱՎԱԿ

Ծակ բանձարունով պէտք չէ փողոց  
եկել:

ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ...

ԱՆՆԱՅԱԿ ԿԵԼԼԱՑ

Բարեկամ մը ունիմ — ձեռք աղիկ  
չըլլա՛յ — որ երգութեան բաւական օտի-  
թիկալ նամակ մը կը դրի՛ն ինձի, զոր  
սո՛ պէս անհիմարելով կը հրամայեմ ձեր  
յարգելի ուշադրութեանս:

Միջոցին,  
Ինչպէս գիտեմ, դրեմք կարգի դրած եմ և  
կը փոխանցեմ կարգի: Ի՛նչ երեսուն  
ստորոք կամ: Գէշ երեսուսուրդ չեմ:  
Բաւական զարգացում ալ ունիմ, ամա-  
կան 20 օրէի չափ դրած կը վառանդով  
Սալային հոս ինձի յարմար հարմար  
աղիկ չկայ: Եւ Պարեմ եմ և Պարեմ  
աղիկ միջին կրնամ աւելի:

Արդ, սիրելի՛ բարեկամ կը խնդրեմ որ հաջոր-  
ի սեր բարեկամութեանս՝ այս ձանձուղիս  
յանէն անհեղ և ինձի համար քանի  
չորհչով ամանակին աղիկ մը որ քիչ  
մը զարգացած ըլլայ, և զոր պատրաստ  
եմ ճառահար գրածութեան անհեղ Մեր  
ճառահարները վարտարուն սկսեալ միջո-  
ցիկէն յարեման եղած են, որով  
բանձարունս զո՛ հաւանած աղիկից էմ  
ալ հաւանած պիտի ըլլայ: Աղիկս  
օտար պատրաստ եմ նոյն իսկ եւ ան-  
ձանք հազար:

Անձանքը՝ պատասխանելով կը պատմեմ եր-  
բայում թէ ինչպէս կը յաջանայ զիս:

Հանել, Հաւանած աղիկից պէտք է միշտ  
երգութեան գոյ: Եւ պիտի հաւանեմ  
անհիմարութեան:

Լուսանկարս ալ ներքեայ կը դրեմ կոր:

Կարգադր՝ բարեկամիս նամակը:  
Ուրեմն հիմա ինձի հետ մէկտեղ  
գոյնեցէ՛ք — O tempora, o mores!  
Իսկ եթէ բարեկամիս նամակը չկար-  
գադրէ՛ք այն ատեն աւելորդ է այս բա-  
ցադանութիւնը արձակել:

Ի՛նչ կ'ընէք այս յառաջդիմութեանս.  
— Օրհնա մը թուգ կամ տուի մը Հաճի  
Պէքիլի հանգստապատահաւ ուղեւու պէս  
մեր հեռաւոր բարեկամները ամուսնա-  
նայու համար աղիկ կը խնդրեն կոր  
մենէ. այս կերպով մեզի չնորհելով  
պաշտօն մը որուն ծայրը եթէ Ս. Խո-  
րանը և տէրները չըլլաւ, ապահովարա-  
չա՛տ խորախ պաշտօն մը չպիտի հա-  
մարտէր:

Սիրելի բարեկամս երգութեան մէջ  
աղիկ չէ գտնի և որովհետեւ չէ կարող  
ամուսնանալու և համայնքին նո՛ր նո՛ր  
անհանար հասցնելու պէտքին դիմա-  
դրել, առանց քաշուելու ինձի կը դիմէ՛:  
Իսկապէս աղիկ մը գտնելու համար  
իրեն, զոր պարտաւոր եմ առաջին  
բարեկամը դրելի իր հասցնել՝ պալլալ  
մը թիֆթիք խաւրելու պէս և անոր  
վրան փակցնելով տանտնականս (Բոլոր)  
թէեւ թիֆթիք պալլաներուն վրայ  
երբեք այս ֆրանսերէն բարձր չի փա-  
ցուի:

Աւ վստահ եմ թէ՛ լա՛ւ ընդունե-  
լութիւն մը պիտի գտնէ այս առաջարկը  
բոլոր ծնողներուն և աղիկներուն  
քով, որովհետեւ — այս վերջիններս ան-  
չուա — պարտաւոր են աշխարհին միշ-  
տ անհիմար ծայրը երթալ, երբ վստա-  
ւ ըլլան թէ հոգ զի՛ն աղիկ էրիկ իր կոյ-  
րենց պապով:

Պարտա՛ւ մէջ ամուսնացող երեսա-  
սարքները ա՛յնպիսի հաջողագործ են  
դարձած, որ Պարտա՛ւ աղիկները կապով  
ու պարտաւոր են ինչիւրի, Այն, Զար-  
կանակ, Մանուկի և կամ Միսիրիսի-  
կանները երթալ — քանի որ ամէն  
աղիկ չի կրնար մարագելու ըլլալ և  
կամ... տունը մնալ:

Կը խոստովանիմ որ այս տեսակ ա-  
մուսնութիւնները ուղիւ ունեն եթէ  
քայնին կամ քանտարեղական. սակայն,  
ինչ ընեն ինչ՞ օրիորդները, երբ իրենց  
հաճած տղաքը, որոնք հաւանաբար  
հաւանձ ալ են իրենց, քաւալանալով  
փարս չուէին կարգուելու համար, և  
ինչ ընեն ինչ՞ երիտասարդները երբ  
փարս իրենց մէջ հեռու փախելով՝  
կ'երթայ հաւաքուիլ Զմեկանակներուն  
և Զմեկանակներուն քով:

Աւ աղիկները կ'երթան ամուսնա-  
նալ կարգ մը մարդոց հետ, զորս չեն  
ճանչար, կանաքներուն մէջ երեւոյ չեն  
տեսնի, անուշը չեն իմացնի, չեն ալ  
սիրեն, և որոնց հետ սակայն... երջու-  
նիկ կ'ըլլան:

Վրաս գրէ՛:

Գրանդներէն ու արտասանանէն  
նամակները կը սեղան բարեկամներուն:  
— «Սա՛նի սա՛նի աղիկի մը կ'ուզեմ,  
ճամբու ծայրը կը զրկեմ կոր, փո-  
թով ինձի խաւրէ՛ պարտաւոր եմ կար-  
գուելու»:

Ի՛նչ կ'ընէք հայտ այս տարրերակ  
մարդոց հոգեբանութեան, որոնք ան-  
պատճառ Պարտա՛ւ աղիկի աւելի կ'ու-  
զեն, թէ և իրենց գաղտնած սեղը հար-  
անցու աղիկներուն սովը չէ որ կը տրի:

Զեմ գտնել թէ՛ երբ այս մարդիկ  
իրենց գաղտնած երկիրներուն աղիկ-  
ները չեն տեսնի և Պարտա՛ւ աղիկի փո-  
րի կուտան, Պարտա՛ւներն ալ պարտա-  
ւոր են ամուսնանալու համար այդ  
մարդոց գաղտնած երկիրներուն աղիկ-  
ները բերել տալ, հաւանաբար:

— Զուրկ եմ: Երբ ամուսնանալու համար այդ  
մարդոց գաղտնած երկիրներուն աղիկ-  
ները բերել տալ, հաւանաբար:

Լաւագոյն չէ՛ որ ամէն մարդ իր  
գաղտնած սեղին աղիկի մը անէ իրեն,  
ստանա